

Проблемні питання обліку виплат працівникам: аналіз дисертаційних робіт

Досліджено проблемні питання виплат працівникам в авторефератах дисертаційних робіт. Проведено аналіз авторефератів дисертацій в розрізі спеціальностей. Розглянуто методику формування та відображення інформації про оплату праці і доходи працівників в частині бухгалтерських розрахунків.
виплати, заробітна плата, оплата праці

Завдання забезпечення зростаючої участі персоналу у виробничих процесах є

© І.В.Орлов, 2010

важливим етапом в організації будь-якого бізнесу. Стимулювання та заохочення працівників здійснюється за допомогою елементів морального та матеріального впливу. Зрозуміло, що численні кризові процеси і неефективність антикризових програм стають передумовою розладу в механізмі оплати праці. На сьогодні проблема забезпечення населення є не тільки проблемою громадян, а і глобальним, кризовим економічним явищем, що характеризується малозабезпеченістю та бідністю. Системний та комплексний підхід до збалансування розподілу доходів, вирішення питання оплати праці та трудових відносин в цілому, сприятиме усуненню недоліків та оптимізації стану ринку праці.

Виплати працівникам займають вагомий частку у витратах підприємства, тому правильність та достовірність відображення в бухгалтерському обліку інформації про оплату праці, чинить значний вплив на фінансовий результат господарської діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій. У ході дослідження питання облікового відображення виплат працівникам опрацьовано 49 авторефератів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата та доктора економічних наук, за період з 60-х років і до сьогодні. Вагомий внесок в розвиток теоретико-методичних аспектів даного питання здійснили О.А. Дороніна, Л.М. Дулуб, А.М. Колот, О.С. Коровченко, О.В. Лишиленко, В.С. Мазур, Ю.В. Малаховський, О.І. Матійчук, Л.В. Мельянкова, Н.О. Петренко, С.В. Посохова, О.В. Цуканова, Л.П. Шевчук, К.В. Шиманська, Н.В. Шульга, та інші.

Метою дослідження є вивчення проблемних питань обліку виплат працівникам на основі аналізу дисертаційних досліджень українських та російських авторів.

Викладення основного матеріалу дослідження. Найбільша питома вага захищених дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня кандидата та доктора економічних наук припадає на 2000-2010 роки рис. 1. Це можна пояснити становленням ринкових відносин в Україні. Так як однією з важливих складових будь-якого бізнесу є висококваліфіковані кадри, а заробітна плата була і залишається основним інструментом впливу на ефективність роботи персоналу.

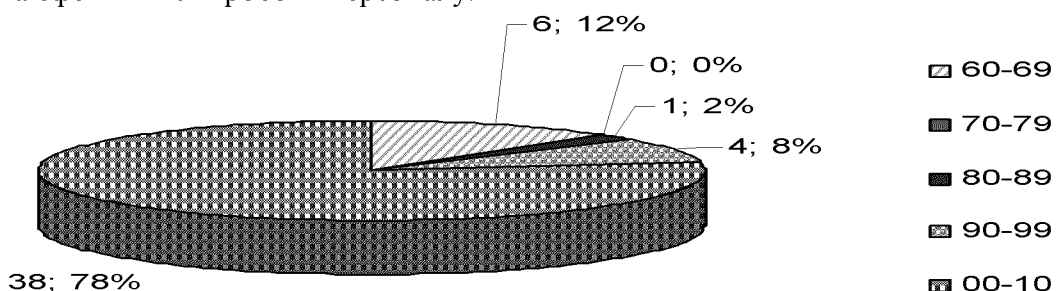

Рисунок 1 - Систематизація кількості захищених дисертацій з питання виплат працівникам за період 1960-2010 рр.

Порівняно з дослідженнями питання виплат працівникам нинішнього століття, у 90-ті роки дане питання досліджувалося мало, причому актуальними питаннями в цей період було становлення та адаптація систем оплати праці під потреби економіки та виробничих можливостей підприємств.

У 80-х роках ХХ ст. було здійснено лише одне дисертаційне дослідження, з досліджуваної проблематики, яке займає найменшу питому вагу, не враховуючи періоду 70-х років, коли з питання виплат працівникам не було проведено жодного дослідження.

У період 60-х років було здійснено 6 досліджень з питань виплат працівникам. Авторами цих досліджень були російські науковці, проте для прикладу часто використовувалася інформація про господарства Української Радянської Соціалістичної Республіки.

Вивчення питання виплат працівникам є об'єктом дослідження науковців різних спеціальностей: бухгалтерський облік, аналіз і аудит, економіка підприємства і організація виробництва, економічна теорія та ін.

Таблиця 1 - Аналіз авторефератів дисертацій в розрізі спеціальностей

№ з/п	Шифр і назва спеціальності	Роки захисту	Автори	Заг. к-ть
1	2	3	4	5
1	08.06.04 "Бухгалтерський облік, аналіз і аудит"	2000	Лишиленко О.В., Цуканова О.В.	3
		2006	Мельник Т.Г.	
	08.00.09 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит"	2007	Домбровський В.А.	6
		2008	Коровченко О.С., Шульга Н.В.	
		2010	Мельянкova Л.В., Шевчук Л.П., Шиманська К.В.	
3	08.06.01 "Економіка підприємства і організація виробництва"	2000	Дулуб Л.М.	6
		2003	Посохова С.В.	
		2004	Кулинич Т.В., Людкевич В.Б., Малаховський Ю.В.	
		2005	Мазур В.С.	
4	08.01.01 "Економічна теорія"	2000	Кучер Г.Я.	2
		2004	Кроленко А.В.,	
5	08.09.01 "Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика"	2001	Дудіна Н.В., Шалімова Н.С.	6
		2002	Ільченко Н.Б.	
		2004	Грузіна І.А.	
		2005	Ведерніков М.Д., Дороніна О.А.	
		2006	Тулчинський Р.В.	
6	12.00.05 "Трудове право; право соціального забезпечення"	2002	Божко В.М.	3
		2003	Сонін О.Є.	
		2007	Сімутіна Я.В.	
7	08.07.02 "Економіка сільськогосподарства і АПК"	2004	Бондарева Т.Г.	1
8	08.02.03 "Організація управління, планування і регулювання економікою"	2005	Дмитренко Н.М.	1
9	08.00.04 "Економіка та управління підприємствами"	2008	Матійчук О.І.	2
		2009	Петренко Н.О.	
10	8.00.12 "Бухгалтерський учет,	2006	Минин А.Л.	2

	статистика”	2007	Лосников Р.П.	
11	08.00.05 “Экономика и управление народным хозяйством (Экономика труда)”	2009	Ощепков А.Ю.	1
12	08.06.01 “Економіка підприємства і організація виробництва”	1998	Колот А.М.	1

Значна кількість дисертаційних робіт присвячена дослідженням питання виплат працівникам у галузях економіки: агропромисловий комплекс, у тому числі сільське господарство, торгівля, машинобудування та промисловість в цілому табл. 2.

Таблиця 2 - Систематизація дисертаційних досліджень питання виплат працівникам за галузями економіки

Галузь економіки	Період	Прізвище авторів, які досліджували дане питання	Заг. к-ть
Агропромисловий комплекс (АПК)	2000-2010	Лишиленко О.В., Бондарева Т.Г., Петренко Н.О., Коровченко О.С., Матійчук О.І., Мельянова Л.В., Лосников Р.П.	7
	60-ті	Барановский Е.С., Кисиль Ф.Г., Колбасин А.А., Полоцкий Г.А., Стрельчук В.И., Скоромцова Т.А., Смитюк В.С., Сорокина З.М.	8
Торгівля	2000-2010	Шевчук Л.П., Цуканова О.В., Шестак О.Н.	3
Машинобудування	2003-2004	Малаховський Ю.В., Посохова С.В.	2
В цілому промисловість	1998-2005	Дороніна О.А., Мазур В.С., Колот А.М.	3

Як видно з табл. 2, найбільш інтенсивно дане питання досліджувалося авторами в галузі агропромислового комплексу, при чому найбільша кількість робіт припадає на 60-ті роки. Така тенденція зумовлена стрімким розвитком сільського господарства саме в цей період. З початку 70-х років і до 1999 року включно, питання оплати праці в галузі сільського господарства не було об’єктом дослідження дисертаційних робіт. Однак, за останнє десятиріччя питання виплат працівникам в галузі сільського господарства знову набуває актуальності. Зокрема, розглядається питання тарифікації оплати праці та мотивації працівників сільськогосподарських підприємств [6]. Значна увага приділяється удосконаленню методик розрахунку доплат за продукцію рослинництва і тваринництва [4], а також обліку розрахунків з оплати праці у натуральній формі [5], розглядаються проблеми удосконалення технології аналізу та оцінки ефективності організації оплати праці найманих працівників [2], підходи до забезпечення спонукального впливу на працівників з метою реалізації їх високої трудової активності [6]. На сьогодні галузям агропромислового комплексу в Україні характерний мінливий характер розвитку, недостатність кваліфікованих кадрів та занепад виробничої інфраструктури. Радикальний підхід до наукових досліджень та ґрунтовні пропозиції саме у цій сфері сприятимуть виявленню можливих шляхів виходу сільського господарства з кризового становища.

Сфера виробництва в Україні за останні роки зазнала значного краху та розорення. Масова ліквідація заводів та фабрик спонукала більшість виробників перенести свою

діяльність до сфери торгівлі. У зв'язку з чим питання праці та її оплати набуло актуальності серед науковців саме в галузі оптової та гуртово-роздрібною торгівлі. Значна увага акцентується на зменшенні податкового навантаження на фонд оплати праці підприємства та наповнення соціальних фондів [7].

Поряд із вивченням бухгалтерського обліку виплат працівникам у галузі сільського господарства та торгівлі, увага авторів, також зосереджується на галузі машинобудування. Машинобудування також є однією із провідних галузей економіки. В сучасних умовах машинобудуванню належить винятково важлива роль у прискоренні науково-технічного прогресу. Випускаючи знаряддя праці для різних галузей народного господарства, машинобудування реалізує досягнення науково-технічного прогресу і забезпечує комплексну механізацію та автоматизацію виробництва. Актуальність питань полягає у розробці методичних та організаційних засад механізму формування, розподілу і використання фонду оплати праці акціонерних машинобудівних підприємств, обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо вдосконалення окремих процедур його нарахування і використання в умовах економічних перетворень [3].

Наявні, також наукові дослідження, присвячені питанням стратегії формування системи оплати праці на промислових підприємствах. Згідно з дослідженнями О.А. Дороніної, кожне промислове підприємство характеризується особливостями діяльності, ставить перед собою специфічні цілі, а кожен працівник має свої цінності й установки. Крім того, зовнішнє середовище, в якому функціонують підприємства, постійно змінюється, як і показники, що характеризують його персонал. [1]. Отже, доцільним є дослідження формування такої системи оплати праці, яка враховувала б особливості діяльності конкретного підприємства. Це зумовлює необхідність розробки стратегії формування системи оплати праці, яка визначає загальний план дій у сфері оплати праці з урахуванням ситуації, що склалася на даному етапі, і перспектив розвитку підприємства [1].

Аналізуючи дані таблиці констатуємо, що найбільш актуальним питанням у дослідженні виплат працівникам є удосконалення методики формування і відображення інформації про оплату праці і доходи працівників в частині бухгалтерських розрахунків. Дане питання займає найбільшу питому вагу серед тих, які розглядається в дисертаційних роботах і становить 63,27 %. Це говорить про те, що методика обліку виплат працівникам, на сьогодні є недосконалою і потребує подальших досліджень та впровадження універсальних правил і нормативів, щодо облікового відображення даного об'єкту. Також актуальними є проблеми економічного аналізу праці та її оплати, організації виплат працівникам в ринковій економіці та формування і використання фонду оплати праці. Частка цих питань серед загальної кількості досліджуваних становить 22,45 %, 26,53 % та 20,41 % відповідно.

Найменша кількість авторів присвятила своє дослідження вивченню питань удосконалення форм первинних документів та звітності з обліку праці та її оплати, аудиту, контролю, ревізії операцій з виплат працівникам та розміру мінімальної заробітної плати.

У дисертаційних дослідженнях Л.В. Мельянкової та Л.П. Шевчука висвітлено 5 питань з 8-ми. Авторам найбільш комплексно вдалося поєднати такі проблемні питання як удосконалення форм первинних документів, звітності, методики формування і відображення інформації про оплату праці, висвітлити процес контролю, ревізії та аудиту операцій з виплат працівникам, а також формування та використання фонду оплати праці.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, у ході проведеного дослідження виявлено ряд проблемних питань. В результаті встановлено, що найбільш поширеним є удосконалення методики формування і відображення інформації про оплату праці і доходи працівників в частині бухгалтерських розрахунків. Окремі питання щодо оплати праці потребують удосконалення та поглибленого вивчення. В цілому питання виплат працівникам є досліджуваним серед науковців і актуальним в будь-який період, оскільки з кожним днем з'являються нові професії, напрями, специфіка виконання

обов'язків найманими працівниками, що зумовлює виникненню нових способів оплати виконаної роботи, доплат та компенсацій. Перспективами подальших досліджень є вивчення законодавчої бази з оплати праці, обґрунтування витратних статей з виплат працівникам та податкового навантаження на фонд оплати праці.

Список літератури

1. Дороніна О.А. Стратегія формування системи оплати праці на промисловому підприємстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.09.01 “Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика” / О.А. Дороніна – Донецьк, 2005. – 23 с.
2. недержавних підприємств): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 “Економіка, організація і управління підприємствами” / В.Б. Людкевич – Львів, 2004. – 25 с.
3. Малаховський Ю.В. Механізм формування, розподілу і використання фонду оплати праці підприємств машинобудування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 “Економіка, організація і управління підприємствами” / Ю.В. Малаховський – Хмельницький, 2004. – 19 с.
4. Матійчук О.І. Тарифікація і оплата праці в системі мотивації працівників сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 “Економіка та управління підприємствами” / О.І. Матійчук – Львів, 2008. – 23 с.
5. Мельянкова Л.В. Облік і контроль оплати праці в сільськогосподарських підприємствах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит” / Л.В. Мельянкова – Київ, 2010. – 22 с.
6. Петренко Н.О. Формування мотивації праці в аграрних підприємствах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 “Економіка та управління підприємствами (економіка сільського господарства і АПК)” / Н.О. Петренко – Біла Церква, 2009. – 23 с.
7. Шевчук Л.П. Аналіз і контроль формування та використання коштів на оплату праці на підприємствах роздрібної торгівлі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз і аудит” / Л.П. Шевчук. – Київ, 2010. – 22 с.

И. Орлов

Проблемные вопросы учета оплаты труда работникам: анализ диссертационных работ

Исследовано проблемные вопросы учета оплаты труда рабочим в авторефератах диссертационных работ. Проведён анализ авторефератов диссертаций в разрезе специальностей. Рассмотрено методику формирования и отображения информации о оплате труда и доходов рабочих в части бухгалтерских расчетов

I. Orlov

Problematic issues of accounting for payments to employees: analysis of dissertation theses

Problematic issues of accounting for payments to employees in abstracts to dissertation theses have been researched. The analysis of abstracts to dissertation theses according to the specialties has been carried out. The methodology of formation and reflection of information on remuneration and employees' incomes in accounting has been considered

Одержано 23.09.10